

Osvjetljavanje presuda Haškog tribunala u predmetu Prić: JE LI TRIBUNAL UTVRDIO DA JE FRANJO TUĐMAN ODGOVORAN ZA ETNIČKO ČIŠĆENJE U BOSNI I HERCEGOVINI?*

*„Kažu da je sunčeva svjetlost najbolje dezinfekcijsko
sredstvo a električna rasvjeta najučinkovitiji
policajac.“*

Louis D. Brandeis, sudac Vrhovnog suda SAD-a, iz
njegove knjige, *Tuđi novac i kako ga bankari
koriste* (1914.)

Luka Mišetić*

Međunarodni kazneni sud za bivšu Jugoslaviju („MKSJ“) donio je 29. studenog 2017. godine svoju zadnju presudu u predmetu Tužitelj protiv Jadranka Prića i dr. Završetak rada MKSJ-a bio je šokantan iz više razloga, naročito zbog samoubojstva jednog od optuženih u tom predmetu, Slobodana Praljka, koji je samoubojstvo počinio u sudnici tijekom izricanja presude. Šokantno je i ono što se presudom sugerira da je hrvatsko vodstvo – uključujući

* Uz suglasnost autora tekst je preuzet s njegovog bloga http://miseticlaw.blogspot.hr/2017/12/osvjetljavanje-presuda-haskog-tribunala.html?_sm_au_=iVV77VJjL8nSMkZF.

♣ Luka Misetic represents clients in state, federal and international litigation, including commercial, civil, white-collar criminal and international criminal cases. In business litigation, Mr. Misetic represents corporations and partnerships, as well as their directors, officers and partners in breach of contract and fiduciary duty claims, regulatory matters, trade secrets claims, fraud and negligence suits, and a variety of other claims. Mr. Misetic represented Croatian General Ante Gotovina before the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia in The Hague, The Netherlands.

konkretno hrvatskog predsjednika Franju Tuđmana, sudjelovalo u udruženom zločinačkom pothvatu („UZP“) u Bosni i Hercegovini. I doista, tužitelj MKSJ-a, Serge Brammertz, nakon izricanja presude konstatirao je da je „*Žalbeno vijeće potvrdilo zaključke Raspravnog vijeća da su ključni članovi tadašnjeg čelništva Hrvatske, uključujući predsjednika Franju Tuđmana, ministra obrane Gojka Šuška i Janka Bobetka, visokog generala Hrvatske vojske, dijelili zločinački cilj etničkog čišćenja bosanskih Muslimana i doprinijeli ostvarivanju tog cilja.*“¹

Kao što kasnije objašnjavam, Brammertzov zaključak dovodi u zabludu. Ni Raspravno niti Žalbeno vijeće MKSJ-a nije utvrdilo nikakve dokaze u potporu Brammertzovih zaključaka protiv Tuđmana. Tužiteljstvo je u predmetu Gotovinakoristilo određene dvosmislene izjave iz sada već poznatih Brijunskih transkripata kao i javne izjave predsjednika Tuđmana iz njegovih govora i drugih nastupa ne bi li dokazao da je Tuđman imao kaznenu namjeru etničkog čišćenja Srba tijekom Operacije Oluja. U predmetu Prlić ne postoje nikakvi Brijunski transkripti. Žalbeno vijeće nije navelo niti jednu Tuđmanovu izjavu koja bi se makar teoretski mogla smatrati dvosmislenom i ukazivati na namjeru „etničkog čišćenja bosanskih Muslimana.“ Isto vrijedi i za ministra Šuška i generala Bobetka. Stoga je zabrinjavajuće što je Brammertz izdao priopćenje za tisak u kojem kao članovima UZP-a imenuje pojedince koji nisu bili strane u postupku, koji nisu imali priliku braniti se ili da ih drugi brane, i koje MKSJ i dalje smatra nevinima.²

Jednako je zabrinjavajuće što MKSJ zatvara svoja vrata bez da je ikad utvrdio da je čelništvo Srbije bilo uključeno u UZP u Bosni i Hercegovini. Samo tjedan dana prije presude Žalbenog vijeća u predmetu Prlić, Raspravno vijeće utvrdilo

1 Izjava Tužiteljstva povodom presude u predmetu Tužitelj protiv Jadranka Prlića i dr., 29. studenog 2017., dostupno na sljedećoj adresi: <http://www.icty.org/bcs/press/izjava-tu%C5%BEila%C5%A1tva-povodom-presude-u-predmetu-tu%C5%BEilac-protiv-jadranka-prli%C4%87a-i-drugih>

2 Tužitelj protiv Jadranka Prlića, Odluka po Zahtjevu Republike Hrvatske za odobrenje za postupanje u svojstvu Amicus Curiae i podnošenje Amicus Curiae podneska, u točki 9 (19. srpnja 2016).

je u slučaju Ratka Mladića da „*Dokazi koji su predloženi Raspravnom vijeću ne pokazuju da su Slobodan Milošević, Jovica Stanišić, Franko Simatović, Željko Ražnatović, ili Vojislav Šešelj sudjelovali u ostvarenju*“ bosansko-srpskog UZP-a u Bosni i Hercegovini.³ Rezultat toga je neuvjerljivo povijesno nasljeđe koje ostaje nakon MKSJ-a: čelništvo Republike Hrvatske sudjelovalo je u zločinima u Bosni i Hercegovini, ali čelništvo Srbije nije. Nema tih objektivnih pravnih kriterija prema kojima je MKSJ mogao smatrati da dokazi nisu dovoljni za utvrđivanje uloge Srbije u zločinima u Bosni i Hercegovini ali da jesu dovoljni za utvrđivanje uloge Hrvatske u istima. Implikacije protiv Tuđmana očekivano su dolile ulje na vatru i pogoršale već ionako napete odnose između Srba, Hrvata i bosanskih Muslimana.

Svi oni koji su pratili rad MKSJ-a znaju da visoko-profilne presude gotovo uvijek rezultiraju optužbama da je Tribunal ispolitiziran. Kad se osudi netko sa srpske strane, Srbi tvrde da je Tribunal zapravo NATO-ov sud čiji je cilj nepravedna difamacija srpske nacije. Kad se osude pripadnici drugih nacionalnosti, to je zbog toga što Tribunal ima politički cilj unošenja ravnoteže u etnički sastav svojih osuđenika ne bi li se izbjegle optužbe o protu-srpskoj pristranosti. Isto tako, koliko god se one željele praviti da su bolje od „balkanski nacionalista“ na koje gledaju svisoka, razne nevladine organizacije, „organizacije za zaštitu ljudskih prava“ i njihovi saveznici u medijima (uključujući saveznike u medijima u samoj zgradi MKSJ-a) tvrde da su neke od istaknutijih oslobađajućih presuda MKSJ-a (Gotovina, Perišić) bile rezultat političkog uplitanja zapadnjačkih sila. Sve te skupine imaju nešto zajedničko: vrlo malo njih upoznato je sa konkretnim zaključcima MKSJ-a u pojedinačnim predmetima, ako ijedna uopće i jest, a još ih je manje zapravo razmotrilo dokaze ne bi li došli do vlastitih zaključaka o legitimnosti presuda MKSJ-a.

Obzirom na količinu pažnje koja se pridaje presudi Žalbenog vijeća u predmetu Prlić i implikacijama te presude za nasljeđe predsjednika Tuđmana, ova objava pokušaj je da se objasni pojam udruženog zločinačkog pothvata

³ Tužitelj protiv Ratka Mladića, Presuda Raspravnog vijeća, Svezak IV, str. 2090, fusnota 15357

neupućenim promatračima i da se pokaže da Žalbeno vijeće u predmetu Prlić nije utvrdilo postojanje bilo kakvih dokaza u potporu Brammertzovih tvrdnji da su hrvatski dužnosnici „dijelili zločinački cilj etničkog čišćenja bosanskih Muslimana i doprinijeli ostvarenju tog cilja.“ Ne postoji pravilo koje kaže da se presude MKSJ-a ne mogu preispitivati. Za razliku od toga, svih šestero optuženih u predmetu Prlić imalo je temeljno pravo na javno suđenje. Imali su pravo na pismeno obrazloženje u kojem se objašnjava na čemu se temelje njihove osuđujuće presude. Svrha tih prava jest da se osobi osigura da se postupak ne odvija na koruptivan ili nepravedan način, te da se osigura razumno i pravedno javno suđenje.

1. Što je udruženi zločinački pothvat?

Da bi mogli razumjeti zaključke Tribunala o Tuđmanovom navodnom sudjelovanju u UZP-u, potrebno je najprije razumijeti što tužiteljstvo mora dokazati da bi se utvrdila nečija odgovornost za sudjelovanje u UZP-u. Za utvrđivanje UZP-a tužiteljstvo mora dokazati postojanje sljedećih elemenata:

1. **Množina osoba.** Udruženi zločinački pothvat postoji onda kada više osoba sudjeluje u ostvarenju zajedničkog zločinačkog cilja.

2. **Zajednički zločinački cilj („mens rea“).** Udruženi zločinački pothvat postoji ako postoji zajednički cilj koji predstavlja ili uključuje počinjenje **kaznenog djela predviđenog Statutom**. Traženi *mens rea* (tj. nečija namjera) jest da su sudionici UZP-a, uključujući i optuženu osobu, imali zajedničku namjeru izvršenja kaznenog(ih) **djela predviđenih Statutom** koja su dio cilja koji treba ostvariti.

3. **Sudjelovanje optužene osobe u provođenju cilja („actus reus“).** To obilježje ostvareno je kad je optužena osoba počinila kazneno djelo koje je dio zajedničkog cilja (i predviđeno Statutom) (u pravnom rječniku poznato kao „actus reus“). Alternativno, i bez počinjenja

namjeravanog kaznenog djela u svojstvu glavnog počinitelja, postupci optuženika mogu ostvariti to obilježje ako uključuju pribavljanje ili pružanje pomoći u izvršenju kaznenog djela koje je dio zajedničkog cilja. Doprinos optuženika UZP-u ne mora, u pravnom smislu, biti nužan odnosno bitan, ali mora barem **bitiznačajan doprinos kaznenim djelima**za koja je optuženiku utvrđena odgovornost.⁴

Ukratko, da bi tužiteljstvo dokazalo da su Tuđman, Šušak, i Bobetko bili članovi UZP-a, moralo je dokazati da su (1) djelovali zajedno ili s većim brojem ljudi, (2) s namjerom počinjenja kaznenog djela predviđenog Statutom MKSJ-a (kaznena djela koja se eufemistički nazivaju „etničko čišćenje“), te da su (3) zapravo i počinili kazneno djelo predviđeno Statutom MKSJ-a ili pomogli drugima u počinjenju takvog kaznenog djela. Svi ti elementi moraju biti prisutni da bi tužiteljstvo moglo dokazati sudjelovanje hrvatskih dužnosnika u UZP-u.

Nažalost, pri razmatranju navodnog postojanja UZP-a u *predmetu Prlić*, Tribunal je uveo novi pojam: tzv. „*Krajnji cilj UZP-a*“. Nisam mogao naći niti jedan drugi predmet MKSJ-a u kojem se spominje „*Krajnji cilj*“ UZP-a. Umjesto toga, nadležnost MKSJ-a za UZP dosad je uvijek bila usmjerena na utvrđivanje gore navedene točke 2, odnosno „zajedničkog zločinačkog cilja“ (skraćeno „ZCC“). Zabune u javnosti rezultat su MKSJ-ovog uvođenja ovog novog pojma „*Krajnji cilj*“ pri čemu su mnogi pretpostavili da je dokaz o Tuđmanovoj navodnoj želji da podijeli Bosnu („*Krajnji cilj*“) dovoljan za utvrđivanje njegovog sudjelovanja u UZP-u. To nije tako.

Činjenica da je MKSJ u predmetu *Prlić* istaknuo razliku između „*Krajnjeg cilja*“ i „zajedničkog zločinačkog cilja“ vrlo je važna. Za dokazivanje „zajedničkog zločinačkog cilja“ bilo je potrebno dokazati da su Tuđman, Šušak i Bobetko namjeravali počiniti etničko čišćenje. Za dokazivanje činjenice da su Tuđman, Šušak i Bobetko dijelili „*Krajnji cilj*“ UZP-a nije bilo potrebno dokazati da su namjeravali počiniti etničko čišćenje. Štoviše, nije bilo

4 Tužitelj protiv Ante Gotovine, *Presuda Raspravnog vijeća*, Svezak II, točka 1953.

potrebno dokazati da su namjeravali počiniti bilo kakvo kazneno djelo predviđeno Statutom MKSJ-a. Kao rezultat toga, i Raspravno i Žalbeno vijeće utrošilo je strahovito puno vremena na razmatranje dokaza o Tuđmanovom „Krajnjem cilju“, odnosno njegovoj navodnoj želji da podijeli Bosnu i Hercegovinu (što nije kazneno djelo predviđeno Statutom MKSJ-a te stoga nije dovoljno za utvrđivanje njegovog sudjelovanja u UZP-u), ali su zato utrošili jako malo vremena na razmatranje dokaza o Tuđmanovoj navodnoj namjeri da sudjeluje u zajedničkom zločinačkom cilju, odnosno njegovoj navodnoj namjeri počinjenja etničkog čišćenja stanovništva bosanskih Muslimana.

Sljedeća analogija pokazuje o čemu se ovdje radi. Recimo da skupina od deset ljudi živi u kući na malom zemljištu. Oni odluče da trebaju proširiti svoje zemljište i željeli bi pribaviti dio zemlje od svog susjeda (tzv. „Krajnji cilj“). U ovom trenutku, Krajnji cilj može se ostvariti zakonito ili nezakonito. Sad pretpostavimo da sedam od tih deset ljudi („množina osoba“) otiđe na susjedovu zemlju s namjerom da ga nasilno istjera sa zemljišta da bi ga pribavili za sebe („zajednički zločinački cilj“, ili „mens rea“), te zapravo i počine nasilje da bi istjerali susjeda („actus reus“). Tužiteljstvo bi u takvom scenariju moglo dokazati da je sedam od tih deset ljudi koji su dijelili „Krajnji cilj“ bilo uključeno u UZP.

Ali što s preostalih troje ljudi koji su dijelili Krajnji cilj ali nisu otišli na susjedovo zemljište? Tužiteljstvo bi moralo dokazati, van svake razumne sumnje, da su (1) se udružili sa ostalom sedmoricom („množina osoba“), (2) da su namjeravali nasilno istjerati susjede sa zemljišta kako bi ga pribavili za sebe te da su stoga dijelili zajednički zločinački cilj, te (3) da su sudjelovali u počinjenju nasilja bilo izravno ili pružanjem pomoći onima koji su činili ta nasilna djela („actus reus“).

Tuđman, Šušak i Bobetko su u predmetu Prlić poput ovih troje u gore spomenutoj analogiji koji su ostali kod kuće. Ako je Tužiteljstvo htjelo dokazati da su Tuđman, Šušak i Bobetko „dijelili zločinački cilj etničkog čišćenja bosanskih Muslimana i doprinijeli ostvarenju tog cilja“ tada je trebalo napraviti daleko više nego dokazati da je Tuđman namjeravao podijeliti Bosnu („Krajnji cilj“, tj. pribaviti susjedovo zemljište). Trebalo je van svake razumne sumnje

dokazati da su namjeravali pribaviti susjedovo zemljište provođenjem etničkog čišćenja te da su doista počinili etničko čišćenje ili pomogli drugima u počinjenju istoga.

Niže slijedi razmatranje procjene Žalbenog vijeća da li je Tužiteljstvo dokazalo svako od tih obilježja u odnosu na Tuđmana, Šuška i Bobetka. Želim naglasiti da je ova objava razmatranje zaključaka MKSJ-a samo u odnosu na Tuđmana, Šuška i Bobetka. Ovo nije procjena zaključaka Tribunala vezano za šestoricu optuženih u tom predmetu, za što bi mi trebalo daleko više vremena. Za potrebe analize u ovoj objavi početi ćemo od zaključka Tribunala da je van svake razumne sumnje dokazalo da su šestoricu optuženika u ovom predmetu tvorila „množinu osoba“ s ciljem počinjenja kaznenih djela u sklopu UZP-a. Stoga je pitanje za Tribunal bilo da li su se Tuđman, Šušak i Bobetko pridružili toj navodnoj množini osoba na način da su (1) dijelili zajednički zločinački cilj („*mens rea*“) etničkog čišćenja bosanskih Muslimana, te da su (2) počinili djela etničkog čišćenja ili pomogli drugima u počinjenju djela etničkog čišćenja („*actus reus*“).

II.Ni Raspravno niti Žalbeno vijeće nije utvrdilo postojanje bilo kakvih dokaza da su Tuđman, Šušak i Bobetko dijelili zajednički zločinački cilj počinjenja etničkog čišćenja

Žalbeno vijeće u svojoj presudi navodi da je „Krajnji cilj“ UZP-a bio „*stvaranje hrvatskog entiteta kojim bi se, barem dijelom, obnovile granice Banovine, čime bi se omogućilo ponovno ujedinjenje hrvatskog naroda; te (2) da se takav entitet trebao ili pripojiti Hrvatskoj izravno ili postati nezavisna država unutar BiH s bliskim vezama s Hrvatskom*“.⁵ Žalbeno vijeće zatim posvećuje 62 stranice svoje presude potvrđivanju da je Tuđman imao tu namjeru. Ali takav „Krajnji cilj“ nije kazneno djelo predviđeno Statutom MKSJ-a te stoga ne može biti osnova za utvrđenje da je Tuđman bio sudionik UZP-a. Jedino što je Tribunal utvrdio

5 Tužitelj protiv Jadranka Prlića, Presuda Žalbenog vijeća, Svezak II, točka 592.

jest da je Tuđman namjeravao pribaviti za sebe susjedovo zemljište. Za utvrđivanje Tuđmanove odgovornosti kao člana UZP-a bilo je potrebno dokazati da je Tuđman namjeravao ostvariti svoje političke ciljeve etničkim čišćenjem (tj. zajednički zločinački cilj). Žalbeno vijeće naglašava tu razliku.⁶ Čak i da je Tuđman imao navodan cilj ujedinjenja Herceg-Bosne s Hrvatskom, to ne znači nužno da je to mogao ostvariti jedino etničkim čišćenjem.⁷

Žalbeno vijeće potvrdilo je zaključak Raspravnog vijeća da Zajednički zločinački cilj potreban za utvrđivanje odgovornosti za UZP nije bila navodna želja za podjelu Bosne, već želja za „dominacijom Hrvata u Hrvatskoj Republici Herceg-Bosni putem etničkog čišćenja muslimanskog stanovništva.“⁸ Prema Žalbenom vijeću, Raspravno vijeće utvrdilo je da je taj zajednički zločinački cilj „počeo postojati tek sredinom siječnja 1993. godine, zbog nedostatka dokaza kojima bi se utvrdilo njegovo postojanje prije tog vremena.“⁹ Vijeće je stoga zaključilo da je Udruženi zločinački pothvat počeo postojati sredinom siječnja 1993. obzirom da Zajednički zločinački cilj nije postojao prije tog vremena.¹⁰ Također je utvrdilo da je UZP iz sredine siječnja 1993. stvoren s ciljem provođenja prethodnog Krajnjeg cilja koji je formiran ranije.¹¹

Da li je Tuđman stoga dijelio Zajednički zločinački cilj etničkog čišćenja muslimanskog stanovništva? Dok Žalbeno vijeće posvećuje 62 stranice razmatranju Tuđmanove želje da podijeli Bosnu, daleko je premalo prostora dodijelilo bilo

6 Tužitelj protiv Jadranka Prlića, Presuda Žalbenog vijeća, vezak II, točka 836.

7 Npr. prema Washingtonskom sporazumu iz 1994. Republika Hrvatska i Federacija Bosne i Hercegovine (što je uključivalo i muslimanski i hrvatski dio Bosne) pristali su na ulazak u konfederaciju. Nadalje, u predmetu *Perišićje* MKSJ zaključio da to što je Srbija dostavljala oružje bosanskim Srbima s ciljem promicanja političkih ciljeva bosanskih Srba ne znači da je sudjelovala u etničkom čišćenju

8 Tužitelj protiv Jadranka Prlića, Presuda Žalbenog vijeća, Svezak II, točka 828.

9 Tužitelj protiv Jadranka Prlića, Presuda Žalbenog vijeća, Svezak II, točka 842.

10 Tužitelj protiv Jadranka Prlića, Presuda Žalbenog vijeća, Svezak II, točka 842.

11 Tužitelj protiv Jadranka Prlića, Presuda Žalbenog vijeća, Svezak II, točka 783.

kakvoj analizi daleko važnijeg pitanja Tuđmanove namjere da poćini etnićko ćišćenje. Što su „Brijunski transkripti“ ovog predmeta? Źalbeno vijeće ne navodi ništa takvo.

Źalbeno vijeće prvo objašnjava kako je Raspravno vijeće „zaključilo da su već u prosincu 1991. ćlanovi rukovodstva Hrvatske zajednice Herceg-Bosne, među kojima i Boban, i ćelnici Hrvatske, među kojima i Franjo Tuđman, ocijenili da je za ostvarivanje krajnjeg cilja UZP-a neophodno promijeniti nacionalni sastav stanovništva na teritorijima za koje se tvrdilo da pripadaju Hrvatskoj zajednici Herceg-Bosni.“¹² Međutim, ovakav zaključak Raspravnog vijeća temelji se na njegovom tumaćenju Dokaznog predmeta P00089 (Transkript zapisnika sa sastanka Predsjednika RH od 27. prosinca 1991. godine) te Dokaznog predmeta P00021 (knjige bosanskog Hrvata Ante Valente,).¹³ Źalbeno vijeće razmotrilo je Transkript zapisnika sa sastanka Predsjednika i zaključilo, „Relevantni dijelovi Transkripta zapisnika sa sastanka Predsjednika promatrani u cijelosti ne odražavaju jasan konsenzus o politićkom cilju koji bi kao svoju logićnu posljedicu imao etnićko ćišćenje.“¹⁴ Što se tiće knjige g. Valente, Źalbeno vijeće zaključilo je da iako se u knjizi poziva na premještanje Muslimana u središnju Bosnu, „njegova knjiga ne podupire širu pretpostavku da su ćlanovi UZP-a dijelili to uvjerenje u prosincu 1991.“¹⁵

Prema tome, dokaz na koji se Raspravno vijeće oslanjalo u svojoj presudi prema Źalbenom vijeću ne podupire zaključak da je Tuđman, ili bilo tko drugi, namjeravao poćiniti etnićko ćišćenje poćevši od prosinca 1991. godine.

Unatoć tomu, Źalbeno vijeće pokušava rehabilitirati zaključak Raspravnog vijeća o Tuđmanovoj namjeri etnićkog ćišćenja tvrdnjom da je Raspravno vijeće donijelo „zaključke u drugim toćkama“ svoje presude koji podupiru takav zaključak:

12 Tužitelj protiv Jadranka Prlića, Presuda Źalbenog vijeća, Svezak II, toćka 783.

13 Tužitelj protiv Jadranka Prlića, Presuda Raspravnog vijeća, Svezak IV, toćka 43.

14 Tužitelj protiv Jadranka Prlića, Presuda Źalbenog vijeća, Svezak II, toćka 841.

15 Tužitelj protiv Jadranka Prlića, Presuda Źalbenog vijeća, Svezak II, toćka 841.

Raspravno vijeće donijelo je brojne zaključke u drugim točkama koji pokazuju da je čelnništvo HZ(R) HB-a zajedno s Tuđmanom usvojilo namjeru da promijeni nacionalni sastav stanovništva na teritorijima za koje se tvrdilo da pripadaju HZ(R) HB-u – dakle, da etnički očisti teritorij koji se smatrao hrvatskim od Muslimana – prije početka postojanja UZP-a sredinom siječnja 1993. godine. Petković te zaključke nije osporavao u ovoj pod-osnovi žalbe. Bilo kako bilo, Žalbeno vijeće napominje kako je Raspravno vijeće izričito utvrdilo da je ZCC nastao tek sredinom siječnja 1993. zbog nedostatka dokaza u potporu zaključka da je isti postojao prije tog vremena. Žalbeno vijeće stoga je konstatiralo da Petković nije uspio pokazati da **binejasnoće u dokaznoj osnovi koju je iznijelo Raspravno vijeće** mogle imati ikakvog utjecaja na njegovu osuđujuću presudu.¹⁶

Međutim, Žalbeno vijeće nije navelo nikakve konkretne „zaključke u drugim točkama“ presude Raspravnog vijeća gdje je Raspravno vijeće pokazalo kaznenu namjeru Tuđmana, Šuška i Bobetka. Kao „zaključke u drugim točkama“ gdje je Raspravno vijeće pokazalo Tuđmanovu kaznenu namjeru Žalbeno vijeće navodi točke 9-24, 44 i 1232 presude Raspravnog vijeća.¹⁷ Međutim, u tim se točkama presude Raspravnog vijeća ne navode nikakve dokazi Tuđmanove namjere da počinu etničko čišćenje:

- U točkama 9-24 presude Raspravno vijeće razmatra Tuđmanovu želju da podijeli Bosnu („Krajnji cilj“) a ne njegovu navodnu želju počinjenja etničkog čišćenja („zajednički zločinački cilj“).
- Točka 44 presude Raspravnog vijeća ne sadrži nikakav dokaz da su hrvatski dužnosnici namjeravali počinuti etničko čišćenje. Umjesto toga, kaže sljedeće:

*„Dokazi pokazuju da su, od sredine siječnja 1993., rukovodioci HVO-a i neki hrvatski rukovodioci imali plan da konsolidiraju kontrolu HVO-a nad provincijama 3, 8 i 10, koje su prema Vance-Owenovom planu trebale pripasti bosanskim Hrvatima, te, **prema njegovom***

16 Tužitelji protiv Jadranka Prlića, Presuda Žalbenog vijeća, Svezak II, točka 842.

17 Tužitelji protiv Jadranka Prlića, Presuda Žalbenog vijeća, Svezak II, točka 842., fusnota 2674.

tumačenju rukovodstva HVO-a, da eliminiraju svaki otpor Muslimana u tim provincijama i izvrše „etničko čišćenje“ Muslimana kako bi one postale većinski ili gotovo isključivo hrvatske.¹⁸

Prema tome, Raspravno vijeće zaključilo je da su čelnici HVO-a bili ti koji su namjeravali počinuti etničko čišćenje bez ikakvog izričitog zaključka da su hrvatski čelnici dijelili tu istu namjeru. Nadalje, u točki 44 presude Raspravnog vijeća ne navodi se nikakav dokaz koji bi podupirao takav zaključak protiv hrvatskih dužnosnika.¹⁹

- I na kraju, Tuđman, Šušak i Bobetko se uopće ne spominju u točki 1232 presude Raspravnog vijeća te stoga zaključci izneseni u toj točki ne mogu služiti kao potpora tvrdnji Žalbenog vijeća da je Raspravno vijeće iznijelo „zaključke u drugim točkama“ u potporu svog zaključka da su oni dijelili zajednički zločinački cilj počinjenja etničkog čišćenja.²⁰

Prema tome, zaključivši da se Raspravno vijeće pogrešno oslanjalo na Transkript zapisnika sa sastanka Predsjednika RH od 27. prosinca 1991. i na knjigu g. Valente kao dokaz Tuđmanove namjere počinjenja etničkog čišćenja, Žalbeno vijeće ne može navesti nikakve druge dokaze uvedene u zapisnik koji bi mogli poduprijeti takav zaključak. Isto se odnosi i na ministra Šuška i generala Bobetka. Ne postoje nikakvi „Brijunski transkripti“ ili sličan dokaz koji bi sugerirao da su hrvatski dužnosnici namjeravali etnički očistiti

¹⁸ Naglasak dodan.

¹⁹ U točki 783. svoje presude Žalbeno vijeće također navodi da je Raspravno vijeće iznijelo zaključak u točki 44. svoje presude da su „rukovodioci HVO-a i neki hrvatski rukovodioci imali plan da konsolidiraju kontrolu HVO-a nad provincijama 3, 8 i 10, i da 'etnički očiste' Muslimane kako bi one postale 'većinski ili gotovo isključivo hrvatske'.“ Međutim, kao što je gore spomenuto, u točki 44. presude Raspravnog vijeća ne spominje se nikakav takav zaključak u odnosu na namjeru „hrvatskih dužnosnika.“ Za razliku od toga, Raspravno vijeće zaključilo je da su rukovodioci HVO-a i „hrvatski dužnosnici“ htjeli uspostaviti kontrolu nad određenim provincijama, te da su rukovodioci HVO-a protumačili da je za ostvarenje tog cilja potrebno etničko čišćenje Muslimana.

²⁰ Žalbeno vijeće možda se namjeravalo referirati na točku 1231 presude Raspravnog vijeća (u kojoj se doista i spominju Tuđman, Šušak i Bobetko) pa su pogrešno naveli točku 1232. Međutim, čak i da je tako, čitanje točke 1231 pokazuje da Raspravno vijeće nije navelo nikakve dokaze u potporu zaključka da su Tuđman, Šušak ili Bobetko namjeravali etnički očistiti bosanske Muslimane

bosanske Muslimane. Bez dokaza o njihovoj kaznenoj namjeri za počinjenje etničkog čišćenja, predsjednik Tuđman, ministar Šušak i general Bobetko bili bi oslobođeni bilo kakvih optužbi da su sudjelovali u udruženom zločinačkom pothvatu.

III. Ni Raspravno vijeće niti Žalbeno vijeće nije utvrdilo da su Tuđman, Šušak i Bobetko sudjelovali u etničkom čišćenju (ne postoji Actus Reus)

Za treći element sudjelovanja u UZP-u potrebno je dokazati da je optuženik počinio kazneno djelo predviđeno Statutom MKSJ-a ili da je pomogao drugima u počinjenju takvog kaznenog djela („*actus reus*” UZP-a). Nije dovoljno *danamjeravate* počinuti kazneno djelo. Morate zapravo *napraviti nešto* da počinite kazneno djelo ili da pomognete drugima u istome. Koja su onda kaznena djela počinili Tuđman, Šušak i Bobetko u svrhu promicanja navodnog cilja etničkog čišćenja bosanskih Muslimana?

Raspravno vijeće nije iznijelo nikakve zaključke kojima bi pokazalo da su Tuđman, Šušak i Bobetko počinili takva kaznena djela. U izostanku takvih zaključaka, te se hrvatske dužnosnike ne bi moglo smatrati odgovornima za sudjelovanje u UZP-u. Tijekom žalbenog postupka u predmetu *Prlić*, Tužiteljstvo nije moglo ukazati ni na jedan takav zaključak u presudi Raspravnog vijeća. Shodno tomu, Tužiteljstvo je pokušalo popuniti tu rupu u obrazloženju Raspravnog vijeća o Tuđmanu, Šušku i Bobetku tvrdnjom da je Raspravno vijeće „*razumno zaključilo da je Tuđman bio član UZP-a*”²¹ unatoč tomu što nije donijelo nikakve konkretne zaključke da je Tuđman (ili Šušak, ili Bobetko) počinio ikakva kaznena djela etničkog čišćenja. Sa stajališta Tužiteljstva, dokazi uvedeni u spis podupiru zaključak da su hrvatski dužnosnici pomogli počinjenju etničkog čišćenja između ostalog opskrbljivanjem HVO-a oružjem.²² Iako je

21 Tužitelj protiv Jadranka Prlića, *Transkript sa suđenja* (21. ožujka 2017.), str. 350, redovi 23-24.

22 Tužitelj protiv Jadranka Prlića, *Presuda Žalbenog vijeća*, Svezak II, točka 1750, fusnota 5775.

Žalbeno vijeće uzelo u obzir stajalište Tužiteljstva, ono u svojoj presudi nigdje ne navodi da se slaže s argumentima Tužiteljstva. Štoviše, dva suca Žalbenog vijeća u predmetu *Prlić* (Agius i Meron) također su bili suci u predmetu Momčila Perišića te su glasali za poništavanje osuđujuće presude Perišiću upravo iz razloga što snabdijevanje oružjem – bez dokaza o konkretnoj namjeri za počinjenje zločina – nije dovoljno za utvrđivanje kaznene odgovornosti.

Ni Raspravno niti Žalbeno vijeće, stoga, nije ustanovilo da su predsjednik Tuđman, ministar Šušak i general Bobetko počinili (ili pomogli drugima da počine) bilo kakva kaznena djela te stoga ne bi niti mogli biti odgovorni za sudjelovanje u udruženom zločinačkom pothvatu. Žalbeno vijeće to je potvrdilo u svojoj ranijoj Odluci od 19. srpnja 2016: **„Raspravno vijeće nije donijelo nikakve konkretne zaključke vezano za sudjelovanje [Tuđmana, Šuška i Bobetka] u UZP-u te ih nije proglasilo krivima ni za kakvo kazneno djelo“**.²³

IV. Žalbeno vijeće nije razmatralo odgovornost hrvatskih dužnosnika

Nemogućnost Tribunala da navede dokaze koji utvrđuju *mens rea* i *actus reus* potrebne za utvrđivanje odgovornosti za UZP u odnosu na Tuđmana, Šuška i Bobetka, pokazuje da ova tri hrvatska dužnosnika nisu bila odgovorna za kaznena djela etničkog čišćenja u Bosni i Hercegovini. Obzirom na velik interes javnosti za tvrdnju Tužiteljstva da su Tuđman, Šušak i Bobetko bili članovi UZP-a, Žalbeno vijeće trebalo je konačno razriješiti to pitanje. Ono to nije učinilo.

Suočeno s izričitim zahtjevom žalitelja da razriješi pitanje sudjelovanja hrvatskih dužnosnika u UZP-u, Žalbeno vijeće presudilo je da žalitelji „*nisu pokazali kako bi ikakva navodna greška glede sudjelovanja Tuđmana, Šuška i Bobetka u*

²³ *Tužitelji protiv Jadranka Prlića, Odluka po Zahtjevu Republike Hrvatske za odobrenje za postupanje u svojstvu AmicusCuriae i podnošenje AmicusCuriae podneska, u točki 9 (19. srpnja 2016).*

UZP-u utjecala na zaključak da²⁴ su žalitelji sudjelovali u UZP-u. Nadalje, „Žalbeno vijeće podsjeća da nije potrebno, u pravnom smislu, da raspravno vijeće donosi zaseban zaključak o namjeri svakog pojedinog člana UZP-a,“ a Raspravno vijeće „nije bilo dužno razmatrati pojedinačna djela ili u detalje ispitati namjeru svakog pojedinog člana UZP-a koji nije optuženik u ovom predmetu.“²⁵ Posljedično tomu, Žalbeno vijeće odlučilo je da je pitanje odgovornosti Tuđmana, Šuška i Bobetka (ili izostanak njihove odgovornosti) za UZP irelevantno za žalbu šestorice optuženika te da ga Žalbeno vijeće stoga ne treba razmatrati.

Šteta je što je Žalbeno vijeće odlučilo ne riješiti ta važna pitanja. Žalbeno vijeće trebalo je ili naglasiti da hrvatski dužnosnici nisu bili stranka u ovom predmetu te ih se stoga nije moglo niti imenovati članovima UZP-a, ili je trebalo obrazložiti na čemu se temelji njihova odgovornost za UZP. Umjesto toga, Žalbeno vijeće odabralo je najgoru moguću opciju: odbilo je razmotriti to pitanje čime je tvrdnja da su Tuđman, Šušak i Bobetko bili članovi UZP-a ostala takva kakva je iako Tribunal (prema riječima samog Žalbenog vijeća) nije donio „**nikakve konkretne zaključke vezano za sudjelovanje [Tuđmana, Šuška i Bobetka] u UZP-u**“, tj. Tribunal nije donio potrebne zaključke vezano za *mens rea* i *actus reus* da bi utvrdio njihovu odgovornost.

Odluka Žalbenog vijeća da ne razmotri to pitanje još je više zabrinjavajuća u svjetlu činjenice da je Žalbeno vijeće itekako svjesno da niti jedan dužnosnik Republike Srbije nije od strane MKSJ-a proglašen sudionikom u brojnim bosansko-srpskim UZP-ovima za koje su Ratko Mladić i Radovan Karadžić (među mnogim drugima) osuđeni. Što su Tuđman, Šušak i Bobetko napravili u Bosni a Slobodan Milošević nije? Ako je utvrđivanje da je HVO imao namjeru osnovati Herceg-Bosnu bilo dovoljno za utvrđivanje Tuđmanove odgovornosti u sklopu UZP-a za zločine koje je HVO počinio protiv bosanskih Muslimana, zašto MKSJ nije

24 Tužitelj protiv Jadranka Prlića, Presuda Žalbenog vijeća, Svezak II, točka 1911.

25 Tužitelj protiv Jadranka Prlića, Presuda Žalbenog vijeća, Svezak II, točka 1751.

mogao utvrditi da je Milošević bio član UZP-a zbog toga što je naoružavao bosanske Srbe s namjerom osnivanja Republike Srpske, znajući da su bosanski Srbi činili zločine?

MKSJ je imao nebrojeno mnogo prilika da utvrdi da je Milošević bio član UZP-a u Bosni. Tužiteljstvo ga je imenovalo članom UZP-a u optužnicama protiv Mladića, Karadžića, Momčila Krajishnika, i drugih. U svakom od tih predmeta Raspravno vijeće odbilo je utvrditi da je Milošević ili bilo koji drugi dužnosnik Republike Srbije bio član UZP-a. U predmetu Jovice Stanišića, koji je bio izričito optužen za sudjelovanje u UZP-u sa Slobodanom Miloševićem s ciljem počinjenja zločina u Hrvatskoj i Bosni, Raspravno vijeće uložilo je maksimalne napore da u svojoj presudi izbjegne razmatranje pitanja da li je čelništvo Srbije (uključujući točno Miloševića) bilo uključeno u UZP.²⁶ U predmetu Momčila Perišića, bivšeg srpskog generala koji je bio načelnik Generalštaba Vojske Jugoslavije, Tužiteljstvo ga je optužilo za suučesništvo u zločinima bosanskih Srba zbog opskrbljivanja bosanskih Srba oružjem iz Srbije. Međutim, Tužiteljstvo u optužnici nije optužilo Perišića (ili bilo kojeg drugog srpskog dužnosnika) da je bio član udruženog zločinačkog pothvata s bosanskim Srbima.

Pitanje dvostrukih mjerila MKSJ-a stoga je legitimno pitanje. Kakvi god su pravni standardi bili primijenjeni na Srbiju, isti su trebali biti primijenjeni i na Hrvatsku. Međutim, kao što je gore navedeno, MKSJ nije donio konkretne zaključke da su hrvatski dužnosnici bili sudionici UZP-a. Nažalost, Žalbeno vijeće odlučilo je ne izreći jasno da dokazi ne pokazuju postojanje obilježja *actus reus* i *mens rea* potrebnih za utvrđivanje odgovornosti Tuđmana, Šuška i Bobetka za UZP. Rezultati propusta Žalbenog vijeća da to učini su očekivani: zaprepaštenost u Hrvatskoj, pogrešan osjećaj opravdanosti u Srbiji jer „mi nismo bili uključeni u zločine u Bosni ali Hrvatska jest“, te kombinacija jednog i drugog u Bosni i Hercegovini.

Nažalost, dio nasljeđa MKSJ-a jest također i to da novinari, vlade, žrtve i javnost u cjelini rijetko čitaju presude MKSJ-a i

26 Tužitelj protiv Jovice Stanišića, *Presuda Žalbenog vijeća*, na stranicama

dokaze na kojima se te presude temelje. Umjesto toga, dojmovi o presudama MKSJ-a nastaju u minutama ili satima nakon izricanja presuda, često na temelju sažetaka presuda ili priopćenja za tisak od strane Tužiteljstva. Ali, sve presude su javno dostupne. Većina dokaza u predmetima MKSJ-a javno je dostupna na internetskim stranicama MKSJ-a.

Javnost ima pravo – možda i dužnost – ispitati presude i dokaze. Pod sunčevim svjetlom presuda u predmetu *Priić* pokazuje da ne postoje uvjerljivi dokazi da su Tuđman, Šušak i Bobetko bili odgovorni za zločine počinjene u sklopu udruženog zločinačkog pothvata.

A Tribunal nije donio potrebne izričite zaključke da jesu.